

## Karolina Stojczew

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: karolina.stojczew@ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0002-8442-7911

---

# OCENA WPŁYWU PANDEMII KORONAWIRUSA NA BRANŻĘ TURYSTYCZNĄ W POLSCE

---

DOI: 10.15611/pn.2021.1.09

JEL Classification: D12

© 2021 Karolina Stojczew

*Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>*

*Cytuj jako:* Stojczew, K. (2021). Ocena wpływu pandemii koronawirusa na branżę turystyczną w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 65(1).

**Streszczenie:** Branża turystyczna stanowi jedną z głównych gałęzi polskiej gospodarki mających duży udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto i utrzymywaniu miejsc pracy. Pandemia SARS-CoV-2 negatywnie oddziałuje na branżę turystyczną, obciążając ją coraz nowszymi obostrzeniami dotyczącymi m.in. zamykania obiektów hotelowych. Finalna wielkość poniesionych strat będzie zależna od scenariusza rozprzestrzeniania się wirusa w Polsce, a także od skuteczności podjętych działań zaradczych. Celem opracowania jest przeprowadzenie ewaluacji zmian zachodzących za sprawą wpływu pandemii koronawirusa na branżę turystyczną. Przedmiotem przeprowadzonego badania są przedsiębiorstwa funkcjonujące w sektorze turystycznym według PKD. Zakres czasowy natomiast został zdeterminowany okresem trwania pandemii. Na podstawie dostępnych danych statystycznych przeprowadzono krytyczną analizę danych źródłowych przedmiotu badania, przeanalizowano wielkość strat na podstawie analizy bazy noclegowej oraz poziomu zadłużenia.

**Słowa kluczowe:** branża turystyczna, sektor turystyczny, koronawirus, pandemia SARS-CoV-2.

## 1. Wstęp

W ciągu ostatnich dekad można zaobserwować bezprecedensowy wzrost międzynarodowego ruchu turystycznego. Według danych pochodzących z badań przeprowadzonych przez Bank Światowy w 2018 r. globalna liczba turystów zagranicznych wyniosła 1,44 mld osób, co stanowiło wzrost o 5,8% w stosunku do roku poprzedniego. Według danych statystycznych od 1995 r. międzynarodowy ruch turystyczny rósł w średnim tempie 4% rocznie w skali całego świata (Bank Światowy, 2020). Tak

stabilny przyrost wyjazdów zagranicznych stał się możliwy dzięki rosnącej liczebności globalnej klasy średniej, a więc kategorii osób dysponujących tak zwanym dochodem swobodnym, który po zaspokojeniu potrzeb pierwszego rzędu może być rozdysponowany na dowolne cele konsumpcyjne, w tym na wyjazdy turystyczne. Sektor turystyczny wykazujący ogromny potencjał rozwojowy został silnie dotknięty przez wybuch pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, która powoduje ogromne szkody we wszystkich sektorach gospodarki światowej bez żadnych wyjątków, jednak zakres szkód różni się w zależności od sektora i kraju (Mouloudj, Bouarar i Fehit, 2020). W obecnej chwili nie jest znany finalny wymiar strat, jakie poniesie sektor turystyczny, niemniej to właśnie ta branża należy do gałęzi gospodarki, które ucierpiały w związku z rozprzestrzenianiem się pandemii jako pierwsze. Można zaobserwować, iż podatność turystyki na sytuację zagrożenia i niepewności co do uwarunkowań rynku nie jest przypadkowa. Branża turystyczna zareagowała mianowicie podobnie na kryzys finansowy, który w 2009 r. obniżył światową liczbę turystów zagranicznych o 4% względem roku poprzedniego (Dziedzic, Łopaciński, Saja i Szegidewicz, 2010). Inicjatywy poszczególnych krajów, mające na celu zakazanie lotów z krajów dotkniętych epidemią H1N1 w 2009 r., okazały się daremne w powstrzymaniu wirusa, natomiast szacunkowa strata związana z wybuchem H1N1 dla meksykańskiego przemysłu turystycznego wyniosła 5 mld dolarów. Podobnie w latach 2002-2004 w wyniku zespołu ciężkiej ostrej niewydolności oddechowej (SARS) Hongkong odnotował spadek PKB w turystyce o 41%, Singapur – o 43%, a Chiny – o 25%. W związku z tym turystyka przeżywa obecnie jeden z najbardziej dotkliwych kryzysów wszech czasów spowodowany rozprzestrzenianiem się pandemii COVID-19 (Mendoza i Reinoso, 2020). Jak należy podkreślić, większość wskaźników pokazuje, że obecne załamanie rynku turystycznego będzie bezprecedensowe pod względem zarówno skali, jak i zasięgu, przede wszystkim z tego powodu, że dotknie bez wyjątku wszystkie destynacje turystyczne, w tym również Polskę. Ponadto kolejną wypadkową rozprzestrzeniania się pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 będzie recesja, która obniży siłę nabywczą znacznej części gospodarstw domowych, ograniczając ich udział w wyjazdach turystycznych. Co więcej, wysoki poziom wrażliwości turystyki na szoki zewnętrzne wskazuje, że konieczne jest wypracowanie mechanizmów i rozwiązań mogących zapewnić zrównoważony rozwój branży. O ile w okresie przedpandemicznym strategię rozwoju branży turystycznej koncentrowały się na podejmowaniu działań służących maksymalizacji zysków, to obecna sytuacja w znacznej mierze wskazuje, że równie ważne może być wypracowanie rozwiązań służących minimalizacji strat w sytuacji ciągłego ryzyka i zagrożenia związanego z możliwością zakażenia (Główny Urząd Statystyczny [GUS], 2019b). Do połowy lutego 2020 r. światowy transport lotniczy przeniósł już wirusa na wszystkie kontynenty, natomiast do połowy marca dotarł do 146 krajów (Gössling, Scott i Hall, 2020). Do 15 kwietnia potwierdzone przypadki zbliżyły się do 2 mln, powodując śmierć niemalże 125 000 osób w ponad 200 krajach. Pandemia COVID-19 w 2020 r. spowodowała, iż wirusem zostało zainfekowanych niemalże

108 mln osób, z czego przyczyniła się do niemalże 2 mln zgonów na całym świecie (na dzień 31 grudnia 2020 r.) (European Centre for Disease Prevention..., 2020).

Celem autorki opracowania jest przeprowadzenie ewaluacji zmian zachodzących za sprawą wpływu pandemii koronawirusa na branżę turystyczną. Na potrzeby realizacji głównego celu badawczego artykułu przeprowadzono krytyczną analizę raportów i danych statystycznych dostępnych w bazach Głównego Urzędu Statystycznego, Polskiego Instytutu Ekonomicznego, Polskiej Izby Turystyki, a także renomowanych firm audytorskich funkcjonujących na polskim rynku. Dokonano również przeglądu literatury przedmiotu związanej z rozwojem branży turystycznej w Polsce i na świecie. W przypadku niniejszej publikacji należy podkreślić, iż dynamika zmian zachodzących w branży jest stosunkowo duża i publikowane dane dotyczą okresów sprawozdawczych dostępnych w bazach statystycznych na dzień przygotowania publikacji. Przeprowadzone badanie dotyczy całej branży turystycznej, natomiast pojęcia branży i sektora turystycznego będą traktowane zamiennie.

## 2. Gospodarcze znaczenie turystyki w Polsce

Zjawiska i procesy turystyczne, związane z przemieszczaniem się człowieka i zmianą jego miejsca pobytu, dokonują się w określonej przestrzeni, którą kreują, powodują jej specyficzne zagospodarowanie, ale także modelują ją i przekształcają. Odrębności przestrzenne mogą stanowić źródło przewagi konkurencyjnej i przyczynić się do rozwoju danego terytorium (Guzik i Ostrowska, 2015). Turyści, przybywając do miejsc swoich destynacji, wydają zgromadzone przez siebie środki w celu zaspokojenia potrzeb noclegowych, żywieniowych, komunikacyjnych, a także potrzeb kulturowych, rozrywkowych czy tych związanych z zakupem pamiątek w danym miejscu. Przybycie turystów do miejsca destynacji wywołuje transfer środków finansowych z obszarów emisji ruchu turystycznego do obszarów recepcji. Może on występować w wymiarze lokalnym i międzynarodowym. W wymiarze międzynarodowym jest to przepływ środków finansowych między poszczególnymi państwami. Turystyka nie stanowi samoistnego działu gospodarki narodowej na wzór handlu. W bezpośredni skład branży turystycznej wchodzi różnego rodzaju gałęzie gospodarki, których wspólną cechą jest to, iż funkcjonujące w ich obszarze jednostki gospodarcze oferują zarówno dobra, jak i usługi zaspokajające szeroko rozumiane potrzeby związane z ruchem turystycznym. W efekcie ich realizacji mamy do czynienia z bezpośrednią i pośrednią gospodarką turystyczną. Zasadniczą kwestią związaną z funkcjonowaniem gospodarki turystycznej jest natomiast określenie rozmiarów jej wpływu na gospodarkę narodową na różnych jej poziomach. Na potrzeby niniejszego artykułu posłużono się Polską Klasyfikacją Działalności, która wyodrębnia podstawowe sekcje związane z gospodarką turystyczną, są to mianowicie sekcja H, w której znajdują się hotele i restauracje, a także sekcja I, w której główną rolę odgrywają transport, gospodarka magazynowa i łączność. Należy również podkreślić, iż oprócz tych dwóch sekcji poziom natężenia ruchu turystycznego decyduje

m.in. pośrednio i bezpośrednio o rozwoju wielu innych branż gospodarki, takich jak handel, produkcja, czy rolnictwo, jednakże trudno jednoznacznie ocenić i zmierzyć poziom oddziaływania samej branży turystyki na wymienione gałęzie gospodarki (GUS, 2019b).

Turystyka w polskiej gospodarce jest znaczącym i bardzo dynamicznie rozwijającym się sektorem. Jest także gałęzią gospodarki krajowej, która charakteryzuje się dużą pracochłonnością. Poza bezpośrednim wpływem na gospodarkę krajową ważne są efekty pośrednie wynikające m.in. z aktywizowania gałęzi niezwiązanych bezpośrednio z turystyką i tej części udziału w PKB oraz zatrudnienia, która nie istniałaby, gdyby nie związek tych gałęzi z turystyką. Potencjalni turyści, wyjeżdżając poza granice własnego kraju, a także podróżując w obrębie kraju, wydają i konsumują znacznie więcej, niż pozostając w domu (Amadeus, 2018). W związku z odbywanymi podróżami turyści płacą za usługi transportowe oraz za zakwaterowanie, korzystają z usług gastronomicznych, biur podróży i platform rezerwacji, a także atrakcji oferowanych przez sektor kultury. Konsumpcja tak rozumianych usług turystycznych według baz danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego rosła w ostatnich latach w Polsce szybciej niż wszelkie wydatki konsumpcyjne ogółem.

Polski sektor turystyczny odpowiada za ponad 6% wytwarzanego PKB. Branża jest również ważnym elementem rynku pracy w Polsce i utrzymuje łącznie blisko 1,4 mln miejsc pracy. Efekt mnożnikowy w 2018 r. wyniósł 3,1, co oznacza, że każde miejsce pracy, które zajmują osoby pracujące w branży turystycznej, przyczynia się do generowania dodatkowych 2,1 miejsc pracy dla pracujących w całej gospodarce w Polsce. W efekcie zwiększonej aktywności turystycznej zarówno nierezydentów, jak i mieszkańców Polski odnotowano wzrost całkowitych wydatków w gospodarce turystycznej o 13,8% w stosunku do roku 2017. Z wyliczeń Polskiego Instytutu Ekonomicznego wynika, że w 2018 r. branża turystyczna wygenerowała łącznie 140,92 mld zł wartości dodanej. Efekt mnożnikowy wyniósł 5,3, co oznacza, że każda złotówka wytworzona w branży turystycznej przyczyniła się do generowania dodatkowych 4,3 zł wartości dodanej w całej gospodarce (Polski Instytut Ekonomiczny, 2020). Wiele czynników implikuje ożywienie krajowej branży turystycznej, mianowicie większa liczba imprez masowych, atrakcji turystycznych czy też miejsc istotnych wydarzeń historycznych w poszczególnych regionach kraju przyczyniających się do rozwoju tej branży. Zróżnicowanie udziału branży turystycznej w bezpośrednim generowaniu wartości dodanej dla poszczególnych państw jest w głównej mierze związane z poziomem otwartości poszczególnych rynków turystycznych na turystów międzynarodowych. Obserwowany wpływ potencjalnych turystów spoza Polski na PKB wynika z tego, że podróże poza granice państwa związane są głównie ze znacznie większymi wydatkami ponoszonymi przez turystów niż podróże w obrębie kraju. Podstawowym mechanizmem wpływu turystyki na gospodarkę są wydatki konsumpcyjne turystów. Bazując na danych statystycznych dostępnych w bazach GUS, możemy dostrzec pewną zależność. Mianowicie w okresie sprzed

pandemii do Polski w 2018 r. przybyło 19,6 mln turystów zagranicznych, a łączna wartość poniesionych przez nich wydatków na cele związane z wypoczynkiem i rekreacją wyniosła 34,5 mld zł. Oznaczało to, iż średnio wydatki poniesione przez jednego turystę wyniosły 1759 zł. Dla porównania w tym samym okresie liczba turystów z Polski podróżujących wewnątrz kraju wyniosła 26,8 mln, natomiast łączna kwota poniesionych przez nich wydatków była niższa niemalże o 7 mln zł i wyniosła 27,7 mld zł. A zatem wydatki, które poniósł turysta pochodzący z Polski, były średnio niższe o 763 zł i wynosiły zaledwie 996 zł. Tego rodzaju zależność bezpośrednio ilustruje, że zdecydowanie większa otwartość rynku krajowego na turystów międzynarodowych pociąga za sobą zwiększenie zysków sektora turystycznego, co w efekcie prowadzi do wzrostu gospodarczego (Główny Urząd Statystyczny [GUS], 2019a). Na terenie Polski całkowita liczba udzielonych noclegów w 2018 r. wyniosła niemalże 88,9 mln, z czego większość z nich, mianowicie 71,1 mln, czyli 80% wszystkich noclegów, to noclegi udzielone turystom krajowym. Tego rodzaju zależność zaobserwowano również w takich krajach, jak Rumunia czy Niemcy, gdzie noclegi udzielane turystom wewnątrz krajowym stanowiły odpowiednio odsetek wynoszący 81 oraz 79 (Polski Instytut Ekonomiczny, 2020).

Warto również zaznaczyć, iż turystyka odzwierciedla swego rodzaju podstawę aktywizacji lokalnych społeczności, będąc w niektórych rejonach podstawowym źródłem dochodów mieszkańców. Natomiast ekonomiczne korzyści z rozwoju branży turystycznej są dostrzegane na poziomie miejscowości i regionów turystycznych, gdzie za sprawą turystów wprowadzona zostaje do obiegu gospodarczego pewna suma pieniędzy, która przez liczne transakcje i obrót finansowy sprawia, że powstają nowe inwestycje (Guzik i Ostrowska, 2015).

### **3. Ocena zmian w branży turystycznej w Polsce w trakcie trwania pandemii koronawirusa SARS-CoV-2**

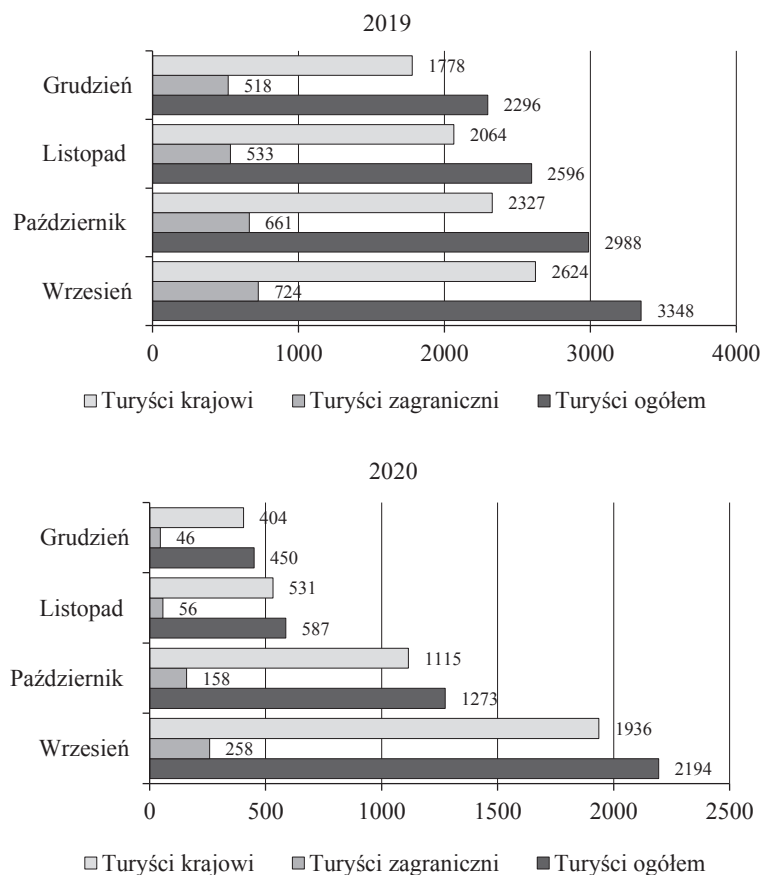
Turystyka jest jednym z sektorów gospodarki, który został w największym stopniu dotknięty obecnym kryzysem wynikającym z pandemii koronawirusa SARS-Cov-2. Wprowadzenie ograniczeń zmierzających do zachowania dystansu społecznego i reżimu sanitarnego znalazło natychmiastowe odzwierciedlenie w niemal całkowitym zastoju branży turystycznej. Wpływ na to mają dwa kluczowe czynniki, mianowicie w okresie wzmożonej niepewności ekonomicznej popyt na usługi turystyczne maleje. Drugim równie istotnym czynnikiem są wszelkiego rodzaju restrykcje administracyjne ograniczające możliwość przemieszczania się, które zostały nałożone na potencjalnych turystów. W związku z ogłoszeniem w Polsce od 14 marca 2020 r. stanu zagrożenia epidemicznego ograniczona została w kraju działalność związana z prowadzeniem obiektów noclegowych i miejsc krótkotrwałego zakwaterowania, jak również działalność w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego (GUS, 2020b).

Wartość strat, jakie poniesie sumarycznie cała polska branża turystyczna w związku z rozprzestrzenianiem się pandemii, jest stosunkowo trudna do oszacowania. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w obiektach noclegowych w listopadzie i grudniu 2020 r. zatrzymało się niemalże 0,6 mln osób, którym udzielono 1,4 mln noclegów. Szacunkowy spadek liczby turystów korzystających z obiektów noclegowych w listopadzie i grudniu 2020 r. w porównaniu z analogicznym miesiącem 2019 r. wyniósł odpowiednio 77,4% i o 80,4% (Główny Urząd Statystyczny [GUS], 2020a). Wprowadzone ograniczenia przemieszczenia się osób spowodowały spadek liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych również w październiku i listopadzie 2020 r., mimo że pierwsza połowa października była jeszcze okresem normalnego funkcjonowania dużej części obiektów. Spadki w wykorzystaniu obiektów odnotowano we wszystkich badanych rodzajach turystycznych obiektów noclegowych, w tym także w hotelach. Znaczący spadek liczby turystów zagranicznych natomiast spowodowany był w głównej mierze obostrzeniami związanymi z nakładaniem przymusowej kwarantanny dla osób przybywających z zagranicy. Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do powiązanych bezpośrednio z turystyką instytucji kultury, tak często odwiedzanych przez turystów. W 2020 r. wyniki finansowe w instytucjach kultury, takich jak muzea czy galerie sztuki, były niższe od uzyskanych w analogicznym okresie poprzedniego roku. Nastąpił spadek przychodów ogółem o 17,4%, a kosztów ogółem o 18,2% (GUS, 2019b).

Na rysunku 1 przedstawiono liczbę turystów odwiedzających Polskę w podziale na turystów krajowych oraz zagranicznych w ostatnich czterech miesiącach 2020 r. w stosunku do analogicznego okresu w 2019 r.

Wprowadzone ograniczenia przemieszczania się osób spowodowały spadek liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych również we wszystkich miesiącach 2020 r. w stosunku do roku bazowego 2019. Niemniej jednak najbardziej widoczny spadek liczby osób korzystających z bazy noclegowej można dostrzec w ostatnich dwóch miesiącach roku 2020. Dynamika zmian, jakie odnotowano w stosunku do 2019 r., wynosi niemalże 80%. W okresie wakacyjnym, kiedy obowiązywały nieco mniej restrykcyjne obostrzenia, zmniejszenie natężenia wykorzystania bazy noclegowej oscylowało natomiast w granicach 15-20% w stosunku do roku 2019. Oznacza to, iż turyści krajowi wypełnili swego rodzaju lukę powstałą w wyniku niedoboru turystów zagranicznych. Spadki w wykorzystaniu obiektów odnotowano we wszystkich badanych rodzajach turystycznych obiektów noclegowych, w tym także w hotelach. Znaczący spadek turystów zagranicznych natomiast w głównej mierze spowodowany był obostrzeniami związanymi z nakładaniem przymusowej kwarantanny dla osób przybywających z zagranicy.

Straty polskiej branży turystycznej będą się różnić w zależności od analizy przeprowadzonej dla konkretnego regionu. Mianowicie miejscowości nadmorskie, w których największy ruch panuje w okresie letnim, mogą odczuć mniej dotkliwe skutki pandemii niż inne województwa, w których rozłożenie ruchu w mniejszym stopniu zależy od pory roku.

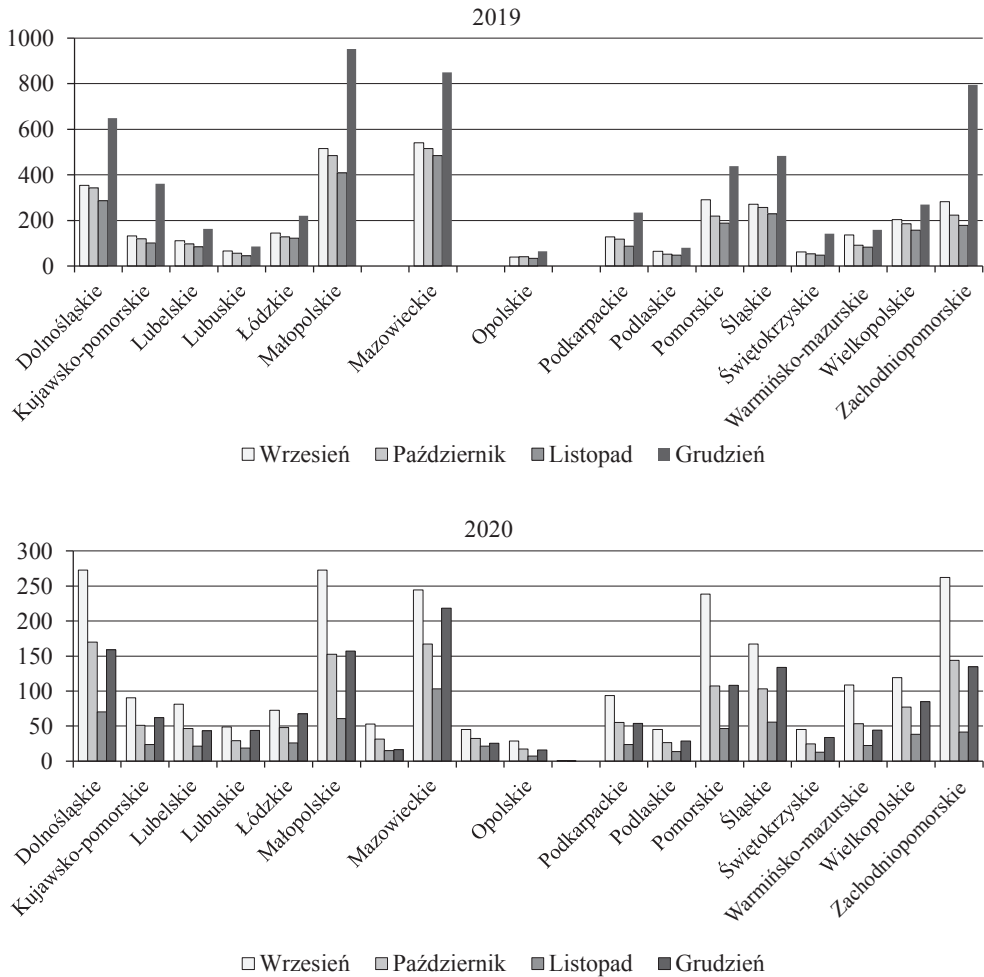


**Rys. 1.** Turyści korzystający z noclegów w latach 2019 i 2020 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych (Główny Urząd Statystyczny [GUS], 2020c).

Na rysunku 2 przedstawiono, jak kształtowała się liczba turystów korzystających z bazy noclegowej według poszczególnych województw w ostatnich czterech miesiącach 2020 r. w stosunku do analogicznego okresu w 2019 r.

Spadek liczby turystów korzystających z noclegów w 2020 r. w stosunku do roku bazowego 2019 odnotowano we wszystkich województwach. Największe spadki wystąpiły w obiektach noclegowych zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego oraz małopolskiego, gdzie odnotowano spadek dynamiki turystów korzystających z bazy noclegowej w granicach 50% we wrześniu oraz aż ponad 80% w listopadzie 2020 r. Dokonując analizy poszczególnych miesięcy, można zauważyć, iż największy spadek nastąpił właśnie w listopadzie, co było bezpośrednio związane z nasileniem się rozprzestrzeniania się wirusa w kraju. Najmniejszy spadek odnotowano w obiektach położonych w województwie zachodniopomorskim, co wiąże się



**Rys. 2.** Turyści korzystający z noclegów według województw w latach 2019 i 2020 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych (GUS, 2020c).

z sezonowością wyjazdów. Mianowicie większość wyjazdów, których destynacją jest pobyt nad morzem, odbywa się w miesiącach letnich, natomiast w tym okresie restrykcje związane z pandemią były jeszcze stosunkowo łagodne.

W tabeli 1 przedstawiono dane opublikowane przez GUS, świadczące o pogarszającej się sytuacji przedsiębiorstw funkcjonujących w branży turystycznej. Z ankiety przeprowadzonej wśród podmiotów gospodarczych wynika, iż w ostatnich dwóch miesiącach 2020 r., odpowiednio w listopadzie 93,5% i w grudniu 84,7% przedsiębiorstw swoją sytuację związaną z rozprzestrzenieniem się koronawirusa oceniło jako poważną bądź zagrażającą funkcjonowaniu firmy. Żadna z firm nie określiła swojej sytuacji jako stabilnej bez oddziaływania jakichkolwiek negatyw-



nych skutków. Można zatem dostrzec, iż problem, z jakim zmagają się branża turystyczna w efekcie rozwoju pandemii, spowoduje dotkliwe skutki ekonomiczne w postaci ogłaszania upadłości przedsiębiorstw funkcjonujących w branży.

**Tabela 1.** Odetek firm odczuwających negatywne skutki pandemii koronawirusa

Miesiąc	Negatywne skutki pandemii COVID-19 i jej konsekwencje			Brak negatywnych skutków
	nieznaczące	poważne	zagrożające stabilności firmy	
Kwiecień 2020	13,6	19,7	66,7	0,0
Maj 2020	11,1	38,1	50,8	0,0
Czerwiec 2020	10,9	50,4	34,3	4,4
Lipiec 2020	48,6	36,4	14,6	0,4
Sierpień 2020	45,2	23,2	31,2	0,4
Wrzesień 2020	39,9	42,3	17,2	0,6
Październik 2020	22,8	44,7	27,5	5,0
Listopad 2020	6,5	38,6	54,9	0,0
Grudzień 2020	15,3	41,5	43,2	0,0
Styczeń 2021	12,7	37,8	49,5	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GUS, 2020b).

Straty branży turystycznej w postaci mniejszego wykorzystania bazy noclegowej odzwierciedlają również straty poniesione przez inne sektory gospodarki w Polsce, które pośrednio bądź bezpośrednio funkcjonują w symbiozie z branżą turystyczną. Dotyczy to w szczególności przedsiębiorstw, które dostarczają produktów, komponentów i usług na potrzeby innych podmiotów działających w branży turystycznej. Biorąc pod uwagę powiązania turystyki z innymi sektorami gospodarki, można się spodziewać, że największe spadki dotyczyć będą handlu, transportu i magazynowania. Należy również zaznaczyć, iż efekt załamania ruchu turystycznego, który możemy obecnie zaobserwować, z dużym prawdopodobieństwem wpłynie także na inne dziedziny życia gospodarczego, takie jak m.in. ceny mieszkań w atrakcyjnych turystycznie obszarach kraju. Jest to wypadkowa wynikająca z efektu związanego ze zmniejszeniem się popytu na krótkoterminowy wynajem mieszkań, które często przeznaczane były na cele związane z turystyką.

W tabeli 2 przedstawiono odsetek firm funkcjonujących w branży turystycznej w podziale na poszczególne miesiące z uwzględnieniem poziomu ich zadłużenia według danych statystycznych pozyskanych z baz Biura Informacji Gospodarczej (BIG).

Obserwowany w trakcie trwania pandemii wzrost zaległości według BIG w przypadku branży turystycznej objął głównie duże podmioty. W ciągu jednego roku liczba zadłużonych podmiotów zwiększyła się o ponad 600, w przypadku dynamiki zaistniałych zmian możemy zaobserwować największy wzrost we wrześniu

**Tabela 2.** Odsetek firm funkcjonujących w branży turystycznej z problemami finansowymi i wielkość zadłużenia

Miesiąc	Liczba firm	Odsetek firm	Kwota zadłużenia w mln	Dynamika zadłużenia
Grudzień 2020	1606	10,10	171,1	114
Listopad 2020	1404	8,20	165,7	109
Październik 2020	1284	6,20	164,1	119
Wrzesień 2020	1076	5,98	156,2	116
Sierpień 2020	926	5,60	119,8	99
Czerwiec 2020	939	5,70	117,5	104
Marzec 2020	904	5,50	81,2	98
Marzec 2019	919	5,90	58,6	120

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biura Informacji Gospodarczej.

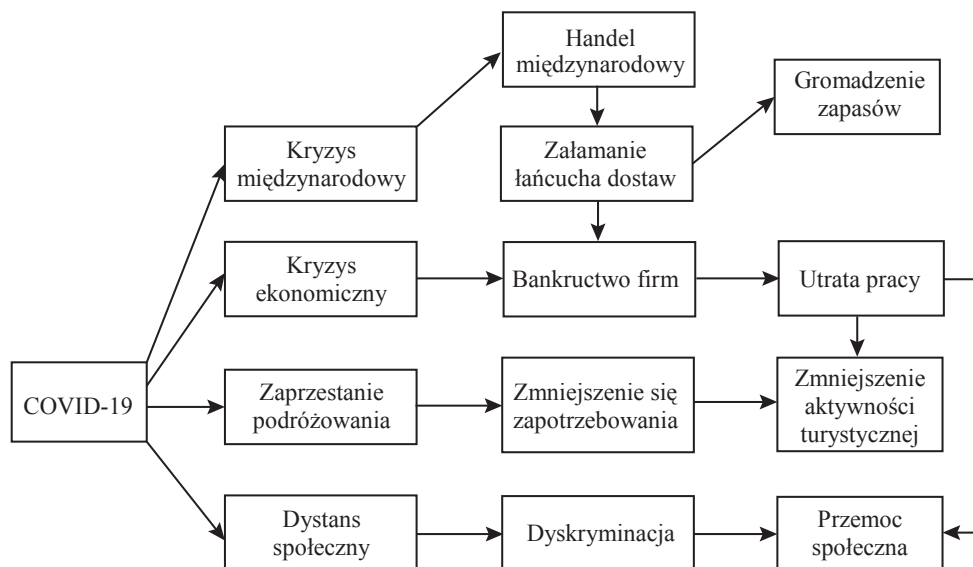
i w październiku. Było to związane bezpośrednio z wystąpieniem w kraju drugiej fali zachorowań, co wywołało ustanowienie nowych obostrzeń sanitarnych, natomiast w sierpniu 2020 r., w okresie zmniejszania obostrzeń w okresie wakacyjnym, dynamika znacznie się zmniejszyła w stosunku do czerwca 2020 r. Według Biura Informacji Gospodarczej liczba firm z problemami w terminowym regulowaniu zobowiązań między marcem 2019 r. a marcem 2020 r. spadła z 919 do 904, a odsetek niesolidnych dłużników w turystycznej branży obniżył się z 5,9 do 5,5. Następnie, w wyniku wprowadzonych obostrzeń, według danych statystycznych w lipcu liczba wzrosła do 939, a odsetek – do 5,7. Na koniec sierpnia doszło do pewnej poprawy sytuacji i liczba firm z przeterminowanymi zobowiązaniami wobec partnerów biznesowych i banków spadła do 926 i stanowiła 5,6%. Warto zauważyć, iż w tym samym okresie kwota całego zadłużenia branży turystycznej systematycznie rosła, w miesiąc po wprowadzeniu całkowitego lockdownu przyrosła bardziej niż w ciągu całego wcześniejszego 2019 r. W marcu 2019 r. kwota ta wynosiła 58,6 mln zł, by w zaledwie rok (do marca 2020 r.) wzrosnąć do poziomu 81,2 mln zł, a następnie ponownie zwiększyć się w ciągu miesiąca o kolejne 36,3 mln zł i na koniec sierpnia zatrzymać się na rekordowym poziomie 119,8 mln zł. Liczebnie w statystykach BIG przeważają mali niesolidni dłużnicy, głównie jednoosobowe działalności gospodarcze.

Według badania przeprowadzonego przez Izbę Gospodarczą Hotelarstwa Polskiego 38% osób zatrudnionych bezpośrednio w hotelarstwie straciło pracę. Kolejnym istotnym elementem świadczącym o złej sytuacji branży były notowania na warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, gdzie można było zauważyć spadek wartości akcji firm zajmujących się organizacją imprez turystycznych jeszcze przed zamrożeniem gospodarki. Miało to również negatywny wpływ na decyzje podejmowane przez potencjalnych turystów, obawiali się oni bowiem o stabilność rynkową poszczególnych operatorów turystycznych. Skutki tej nagłej i niekorzystnej zmiany otoczenia działalności podmiotów i licznych niewiadomych dotyczących

dalszego funkcjonowania branży turystycznej od razu ukazały negatywne oddziaływanie w postaci spadku kondycji finansowej poszczególnych podmiotów. Notowania giełdowe niektórych operatorów turystycznych spadły o ponad 60%, w rezultacie potencjalni konsumenci rezygnowali ze swoich planów wyjazdowych, a wprowadzone ograniczenia administracyjne praktycznie zamroziły rynek (Polski Instytut Ekonomiczny, 2020).

Należy również podkreślić, iż niemalże wszystkie państwa zmagają się z problemami dotyczącymi liczby odwiedzających je turystów. Zgodnie z najnowszym wydaniem Światowego Barometru Turystycznego UNWTO liczba przyjazdów turystów międzynarodowych w 2020 r. w stosunku do roku 2019 spadła o 79%. Spadek w ciągu roku oznacza o 900 mln mniej przyjazdów turystów z zagranicy w porównaniu z tym samym okresem w 2019 r., co przekłada się na stratę 935 mld USD w dochodach z eksportu z turystyki międzynarodowej. W przypadku Azji i Pacyfiku odnotowano spadek liczby przyjazdów w okresie styczeń-listopad 2020 r. o 82%, Bliski Wschód natomiast odnotował spadek o 73%, podczas gdy Afryka odnotowała spadek w wysokości 69% w tym 11-miesięcznym okresie. Przyjazdy międzynarodowe do zarówno Europy, jak i obu Ameryk spadły o 68% (UNWTO, 2020).

Na rysunku 3 przedstawiono, jak pandemia koronawirusa może się przyczynić do całego spektrum negatywnych oddziaływań w sferze zarówno ekonomicznej, jak i społecznej.



**Rys. 3.** Wpływ COVID-19 na poszczególne aspekty funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne.

Z rysunku 3 wynika, że problemy branży turystycznej nie są spowodowane jedynie bezpośrednio zakazem podróżowania, wpływa na nie również konieczność utrzymywania dystansu społecznego, a także zmiana statusu ekonomicznego przez utratę pracy, która przyczynia się do zaprzestania aktywności turystycznej z powodu braku funduszy przeznaczonych na ten cel. Ponadto warto podkreślić, iż zaprzestanie podróżowania może bezpośrednio przyczynić się do zmiany preferencji i zapotrzebowania potencjalnych turystów na podróże. Warto zatem podkreślić, że negatywne efekty rozprzestrzeniania się koronawirusa funkcjonują jako system naczyń połączonych i w efekcie oddziałują na wiele aspektów życia codziennego, w skrajnych przypadkach zaś mogą powodować pogłębianie się takich negatywnych zjawisk społecznych, jak dyskryminacja czy przemoc.

A. Santos Del Valle w swojej pracy naukowej dotyczącej wpływu pandemii koronawirusa na branżę turystyczną na świecie dokonał podziału tego wpływu na cztery najbardziej prawdopodobne scenariusze. Przeanalizowane dane statystyczne pozwalają na stwierdzenie, iż Polska znalazła się w obrębie oddziaływania trzeciego scenariusza, który przewiduje duży wpływ pandemii na branżę turystyczną. Można bowiem już obecnie zauważyć, o czym świadczą dane przedstawione przez BIG, że wiele firm nie przetrwa dalszych obostrzeń związanych z rozwojem pandemii. Dlatego też, aby złagodzić katastrofalne jej konsekwencje i zwiększyć tempo poprawy sytuacji w branży turystycznej, Santos del Valle zaproponował, że pomoc w postaci niskooprocentowanych pożyczek bądź ulg podatkowych powinna trafić bezpośrednio do podmiotów gospodarczych z branży. Warto natomiast uwzględnić, iż cechy i uwarunkowania działalności każdego kraju są inne i programy pomocowe powinny być konsultowane przede wszystkim z przedstawicielami poszczególnych podmiotów funkcjonujących w branży turystycznej w danym kraju.

#### 4. Wnioski

Przed wszystkim należy podkreślić, że dynamika zmian zachodzących w branży turystycznej jest stosunkowo duża. Przeprowadzając analizę zgromadzonych danych statystycznych, można ukazać pewne zależności dotyczące funkcjonowania branży turystycznej w czasie tak bezprecedensowej sytuacji, jaką jest występowanie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 zarówno w Polsce, jak i na świecie. Trzeba zaznaczyć, że tak dotkliwe skutki pandemii dla branży turystycznej spowodowane są kilkoma kluczowymi czynnikami. Po pierwsze, ma na to wpływ sama specyfika podróży, należy bowiem pamiętać, iż podróże w głównej mierze polegają na przemieszczaniu się między regionami, krajami, a także kontynentami, a co więcej – często wymagają one przebywania w dużych skupiskach ludzi. W dobie pandemii wzmógł się ruch turystyczny może zatem stwarzać swego rodzaju niebezpieczeństwo dla zarówno podróżujących oraz obsługi obiektów noclegowych, miejsc kultury, jak i dla samych mieszkańców odwiedzanych regionów.

Należy podkreślić, że to, w jakiej kondycji będą przedsiębiorstwa działające w branży i jak zareagują w dłuższej perspektywie konsumenci, będzie rzutować na szybkość wychodzenia sektora turystycznego z kryzysu ekonomicznego, który został wywołany przez pandemię. Warto jednak zwrócić uwagę także na bardziej długofalowe wyzwania. Sumaryczna, końcowa wielkość strat polskiej branży turystycznej wciąż nie jest jeszcze znana i zależeć będzie przede wszystkim od tego, kiedy zostanie w pełni przywrócony ruch turystyczny i jak szybko po zniesieniu ograniczeń zacznie rosnać liczba podróżujących.

Kolejnym nie mniej istotnym czynnikiem, który ma wpływ na kondycję ekonomiczną branży turystycznej, jest to, iż sytuacja pandemiczna spowodowała znaczne osłabienie tempa wzrostu gospodarczego, a nawet recesję gospodarczą w niektórych branżach działalności przedsiębiorstw. W konsekwencji jej progresu wiele osób w kolejnych miesiącach utraci pracę, co w efekcie doprowadzi do zmniejszenia się dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe oraz do konieczności oszczędzania. Natomiast dla większości ludzi to właśnie turystyka, podobnie jak pozostałe usługi związane z aktywnym spędzaniem czasu wolnego, nie należy do potrzeb podstawowych. Wraz z wysiłkami na rzecz normalizacji sektora turystycznego należy zapewnić podróżnym bezpieczeństwo wobec zagrożeń. W tym kontekście należałoby opracować stabilny system ubezpieczeń podróży z możliwością zmiany terminu lub lokalizacji bez uiszczania różnicy opłat. To właśnie tego rodzaju rozwiązanie może zachęcić podróżnych do planowania przyszłych wyjazdów.

Do zmian zarówno ilościowych, jak i jakościowych w przypadku branży turystycznej przyczyni się to, że wiele firm na stałe ograniczy do niezbędnego minimum podróże służbowe swoich pracowników, co wiąże się bezpośrednio ze zmniejszonym wykorzystaniem bazy noclegowej w branży turystycznej. Podobna sytuacja może mieć miejsce w odniesieniu do wyjazdów motywacyjnych i targów, ich zdalna substytucja bowiem będzie miała wpływ zarówno na bezpieczeństwo pracowników, jak i na optymalizację kosztów przedsiębiorstw.

Analizy wykazują, iż znacznie lepiej w dobie pandemii radzą sobie globalne korporacje, które w szybszy sposób wychwyciły sygnały o zagrożeniu, natomiast sama ich działalność jest mocno zdywersyfikowana. Często tego rodzaju przedsiębiorstwa mają opracowane i wdrożone standardy zarządzania w warunkach kryzysu. Prognozuje się również, iż może dojść do spadku zatrudnienia w branży turystycznej, nastąpi bowiem rozwój segmentu hoteli i atrakcji turystycznych o samoobsługowym charakterze, gdzie obsługa gości przez pracowników będzie ograniczona do niezbędnego minimum.

Kryzys w branży wywołany przez pandemię koronawirusa SARS-CoV-2 wymaga dalszych badań, ażeby można było lepiej rozpoznać zjawisko celem zarówno przeciwdziałania mu, jak i ograniczenia jego negatywnych skutków. Niemniej już teraz można pokusić się o pewien kluczowy dla branży turystycznej wniosek, mianowicie szczególnie istotne powinno być dla gospodarki umacnianie turystyki

krajowej i pozyskiwanie coraz nowszych potencjalnych turystów pochodzących z kraju, ponieważ to właśnie turystyka krajowa, w przeciwieństwie do turystyki międzynarodowej, jest mniej uzależniona od czynników zewnętrznych. Ponadto w dobie pandemii i innych krytycznych sytuacji turystyką krajową można znacznie łatwiej sterować i stymulować jej rozwój.

Pomimo uchwalenia w grudniu 2020 r. nowych zasad wsparcia dla branż najbardziej dotkniętych pandemią, w tym dla branży turystycznej, warto podkreślić, iż większy nacisk powinien zostać położony na kwestie związane z zatrudnieniem w podmiotach gospodarki turystycznej. Tego rodzaju zagadnienia powinny dotyczyć likwidacji etatów oraz ewentualnych zmian w poziomie wynagrodzeń. Należałoby również przeprowadzić rewizję przychodów wpływających do jednostek samorządu terytorialnego i przeznaczyć je na dalszy rozwój podmiotów funkcjonujących w branży. Warto również przestudiować zachowania turystyczne i zmiany, jakie w nich zaszły w obliczu pandemii i jakie nastąpią w okresie popandemicznym. Najtrudniejsze do przewidzenia są kwestie zachowań konsumpcyjnych, które wywołają skutki społeczne oraz gospodarcze, wpływając na kondycję ekonomiczną podmiotów funkcjonujących w branży turystycznej. Zmiany zachowań turystycznych będą miały charakter długotrwały, co w efekcie będzie wpływać na modyfikowanie funkcjonowania gospodarki. Nawiązując do badań przeprowadzonych przez A. Panasiuka, można przypuszczać, że w kolejnych latach sytuacja będzie się stabilizować, niemniej należy oczekiwać, że pełny powrót do struktury popytu sprzed pandemii będzie stosunkowo długotrwały, co pokazują publikacje dotyczące innych państw – zarówno europejskich, jak i azjatyckich (Panasiuk, 2020). Sektor turystyki nie wyjdzie z kryzysu COVID-19 bez tak zwanych wstrząsów wtórnych. Z badań przeprowadzonych przez S. Jaipuria wynika, że proces wychodzenia z kryzysu popandemicznego w Indiach może trwać nawet dwa lata (Jaipuria, 2020). Świadczy to o złożoności problemów, z jakimi będzie musiała się zderzyć zarówno polska, jak i światowa turystyka, a także o konieczności podejścia holistycznego do potencjalnych rozwiązań naprawczych, jak słusznie bowiem zauważyła F. Higgins-Desbiolles, już teraz należy przemyśleć, jak przeorientować turystykę, by ta oddziaływała na zrównoważony rozwój zarówno ekologiczny, jak i społeczny.

## Literatura

- Amadeus. (2018). *2018 Global report. A business, financial and sustainability overview*. Pobrano 21 stycznia 2021 z <https://amadeus.com/en/insights/blog/amadeus-global-report-2016-business-financial-sustainability-overview>
- Bank Światowy. (2020). *International tourism, number of arrivals*. Pobrano 27 stycznia 2021 z <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL>
- Dziedzic, E. i Skalska, T. (2012). *Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju usług turystycznych w Polsce*. Warszawa: Stowarzyszenie na rzecz Badań, Rozwoju i Promocji Turystyki.

- Dziedzic, T., Łopaciński, K., Saja, A. i Szegidewicz, J. (2010). *Polska gospodarka turystyczna w okresie światowego kryzysu*. Warszawa: Instytut Turystyki.
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). (2020). COVID-19 Situation update worldwide. Pobrano 20 stycznia 2021 z <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases>
- Eurostat. (2020). *Tourism trends and ageing*. Pobrano 2 stycznia 2021 z [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism\\_trends\\_and\\_ageing](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_trends_and_ageing)
- Goodgrer, D. i Kieran, F. (2020). City tourism outlook and ranking: Coronavirus impacts and recovery. *Tourism Economics*, June 12.
- Gössling, S., Scott, D. i Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29.
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2019a). *Bank Danych Lokalnych*. Pobrano 23 stycznia 2021 z <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2019b). *Turystyka w 2019 r.* Pobrano 2 lutego 2021 z <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2019-roku,1,17.html>
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2020a). *Baza danych kultura-turystyka*. Pobrano 1 lutego 2021 z <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/>
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2020b). *Wpływ pandemii COVID-19 na koniunkturę gospodarczą*. Pobrano 21 lutego 2021 z <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-polsce-w-obliczu-pandemii-covid-19,13,1.html>
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2020c). *Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej w Polsce w 2019 i 2020 r.* Pobrano 21 lutego 2021 z <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/wykorzystanie-turystycznej-bazy-noclegowej-w-polsce-w-lipcu-i-sierpniu-2020-r-,6,21.html>
- Guzik, H. i Ostrowska, B. (2015). Ekonomiczne aspekty gospodarowania przestrzenią turystyczną. *Zeszyty Naukowe. Finanse*, (913), 57-76.
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). The “war over tourism”: Challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29.
- IGHP. (2020). *Hotele w czerwcu: charakterystyka branży w dobie pandemii*. Pobrano 21 lutego 2021 z <https://www.mojekonferencje.pl/blog/sytuacja-w-branzy-noclegowej-oczami-hotelarzy/>
- Jaipuria, S. (2020). The impact of COVID-19 on tourism sector in India. Pobrano 21 lutego 2021 z <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02508281.2020.1846971>
- Kamińska, N. (2020). *Polskie hotele szybciej podniosą się po kryzysie?* Pobrano 24 stycznia 2021 z [https://turystyka.rp.pl/noclegi/hotele/30476-polskie-hotele-szybciej-podniosia-sie-po-kryzysie?utm\\_source=rp&utm\\_medium=teaser\\_redirect](https://turystyka.rp.pl/noclegi/hotele/30476-polskie-hotele-szybciej-podniosia-sie-po-kryzysie?utm_source=rp&utm_medium=teaser_redirect)
- Makichuk, D. (2020). *Virus shuts 96% of all global tourist destinations*. Pobrano 1 lutego 2021 z <https://asiatimes.com/2020/04/virus-shuts-96-of-all-global-tourist-destinations/>
- Mendoza, A. G. i Reinoso, N. (2020). Estudio de pérdidas y estrategias de reactivación para el sector turístico por crisis sanitaria COVID-19 en el destino Manta (Ecuador). *Revista Internacional de Turismo, Empresa y Territorio*, 4(1), 79-103.
- Mouloudj, K., Bouarar, A. C. i Fechit, H. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on food security. *Les cahiers du CREAD*, 36(3), 159-184.
- Panasiuk, A. (2020). Przyczynę do badań nad wpływem pandemii na stan gospodarki turystycznej. *Turystyka w Naukach Społecznych. Ekonomia i Finanse*, 3.
- Polski Instytut Ekonomiczny. (2020). *Branża turystyczna w Polsce obraz sprzed pandemii*. Warszawa.
- Santos Del Valle, A. (2020). *The tourism industry and the impact of COVID-19 scenarios and proposals*. Global Journey Consulting.
- UNWTO. (2020). *International Tourism Highlights 2020 Edition*. Pobrano 1 lutego 2021 z <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284422456>

## **ASSESSMENT OF IMPACT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC ON THE TOURISM INDUSTRY IN POLAND**

**Abstract:** The SARS-CoV-2 coronavirus pandemic has a negative impact on the tourism industry, burdening it with new restrictions regarding the need to close hotels. The aim of the study is to evaluate the changes taking place due to the impact of the coronavirus pandemic on the tourism industry. The subject of the study are enterprises operating in the tourism sector according to the Polish Classification of Economic Activity. The time scope, however, was determined by the duration of the pandemic. Based on the available statistical data, a critical analysis of the source data of the subject of the study was performed, the level of losses in the industry was analyzed based on the analysis of the accommodation base and the level of debt of individual entities. The current situation on the market was also assessed in terms of the changes and the adopted corrective solutions.

**Keywords:** tourism industry, tourism sector, coronavirus, SARS-CoV-2 pandemic.